

**"En undersøgelse af fremgangsteologiens antropologi
og soteriologi."**

Indholdsfortegnelse.

1. Indledning.	1
2. Historie: E.W.Kenyon og Kenneth Hagin. "The Emerson College of Oratory", New Thought.	2-8
3. Antropologien hos Kenneth Hagin og Ulf Ekman. Åbenbaringskundskab, bøn, autoritet, 'loven om bekendelse' og trosbegrebet.	8-17
4. Soteriologien hos Kenneth Hagin og Ulf Ekman. Forsoningsforståelse, JDS-lære, kristologi, helbredelse, velstand og fremgang.	17-22
5. Sammenfatning og diskussion. Overensstemmelse mellem Kenyon, Hagin og Ekman. Manglende teologisk og terminologisk stringens. Psykiske konsekvenser. Konklusion: Kristen kirke eller ikke-kristen religion?	22-27
6. Litteraturliste.	28-29

Indledning.

Fremgangsteologien, eller trosforkyndelsen, har de senere år været genstand for en del debat i både aviser, tidsskrifter og bøger. Begrundelsen er dels den, at der er tale om et i dansk sammenhæng forholdsvis nyt fænomen, dels den, at den fremgangsteologiske lære for de fleste folke- og frikirkekrystnes vurdering stiller os over for en helt ny denomination, hvis ikke en helt ny religion.

Flere bøger og artikler har derfor også beskæftiget sig med detaljerede analyser og vurderinger af alle de for fremgangsteologien væsentlige læremæssige og historiske forhold. I august 1990 var jeg selv den ene af 5 teologiske kandidater hhv. studenter, der af Dialogcentret blev sendt på en uges ophold i Uppsala for at tale med tilhængere og kritikere af Livets Ord og dets leder Ulf Ekman. Netop Livets Ord og Ulf Ekman fremtræder som den væsentligste repræsentant for fremgangsteologien i Skandinavien og som den primære kilde for fremgangsteologiens indflydelse i Danmark.

Dialogcentrets 5-mandsgruppe forfattede efter hjemkomsten en bog med oplysninger om og vurderinger af Livets Ord specielt og fremgangsteologien generelt¹. Konklusionerne i bogen er på nogle punkter ganske forskellige, bl.a. fordi de 5 forfattere aldrig nåede til fuld enighed om, hvilken antropologi og soteriologi der kan siges at være specifik for fremgangsteologien². Dette kan have sin væsentligste årsag i manglende teologisk og terminologisk stringens i fremgangsteologernes egne bøger og prædikener, men mere herom senere.

Da jeg for min egen del efter opholdet i Uppsala og efter læsning af ganske mange fremgangsteologiske bøger stadig sad tilbage med en lidt uklar fornemmelse af, hvad det var for en antropologi og soteriologi, jeg havde mødt, besluttede jeg mig for at behandle disse to spørgsmål i en emneopgave. Hensigten er altså dels selv at komme til klarhed med problemerne, men dels også at få afgjort, i hvor høj grad den anførte sekundærlitteratur lægger en korrekt gengivelse af den fremgangsteologiske lære til grund for sin kritik og afvisning. Vægten vil dog blive lagt på den deskriptive klargøring af den antropologi og soteriologi, der møder os i fremgangsteologernes egne skrifter.

Da de skandinaviske fremgangsteologer særligt er under indflydelse af amerikaneren Kenneth Hagin og de danske desuden af svenskeren Ulf Ekman, vil jeg koncentrere mig om disse to personer. Men først i opgaven vil jeg beskrive det åndshistoriske miljø, hvorfra Hagin har hentet afgørende inspiration.³

Sidst i opgaven vil jeg, på baggrund af et klarere læremæssigt overblik end det i dele af sekundærlitteraturen givne, vurdere, om vi med fremgangsteologien står overfor klassisk kristen teologi, en ny denomination eller en helt anden religion.

¹"Tro På Succes?" ed. Martin B. Christensen 1991.

²ibid p.7

³McConnell p.16-17 og Johannesen p.20ff.

Historie: E.W.Kenyon og Kenneth Hagin.

Fremgangsteologien er, som vi møder den i Danmark, væsentligst under indflydelse fra Livets Ord i Uppsala og dets leder Ulf Ekman⁴. Men en del skandinaviske fremgangsteologer har desuden gået på Kenneth Hagin's bibelskole i Tulsa, Oklahoma (Rhema Bible Training Centre),⁵ der årligt optager ca.2000 elever. I 1981-82 var Ulf Ekman således elev på Hagin's skole.⁶ Og da en væsentlig del af den litteratur, der udgives af fremgangsteologiske forlag og anvendes som undervisningsmateriale på Livets Ords bibelskole, er oversatte bøger og hæfter af Hagin,⁷ må han siges at være den primære lærefader for de skandinaviske fremgangsteologer. Også i USA betragtes Hagin som bevægelsens førstemand.⁸

Af denne grund har flere forfattere søgt at kaste kritisk lys over Hagin's historie og ikke mindst hans forhistorie, dvs. hvorfra han har hentet sit teologiske særpræg. I den forbindelse er der blevet peget på en del bærende karakteristika ved amerikansk kirke- og åndshistorie: Puritanismens tale om rigdom som tegn på Guds velsignelse, metodismen med dens hævde af muligheden for fuldkommen helliggørelse, transcendentalisternes 'mind cure' og 'mind over matter' og i vort eget århundrede Norman Vincent Peale's og Robert Schuller's 'positive thinking/positive confession'.⁹

Men først med Dan R. McConnell's bog "A Different Gospel" blev der påvist en klar sammenhæng mellem Kenneth Hagin og Essek William Kenyon (1867-1948). Sammenhængen er så entydig, at McConnell mener at kunne konkludere: "...through the person of Kenneth Hagin, E.W.Kenyon's teachings are the foundation of the entire Faith movement."¹⁰ (Trosbevægelse el. trosforkyndelse er de af fremgangsteologerne selv oftest anvendte benævnelser.) Denne pointe søger McConnell at godtgøre dels ved at påvise Hagin's udstrakte brug af citater fra Kenyon's bøger, dels ved at afsløre en almindelig, teologisk overensstemmelse i alle væsentlige spørgsmål de to imellem. I hvilken udstrækning dette sidste lykkes for McConnell er netop et af de problemer, der søges afklaret i nærværende opgave. Men hvad det første angår, Hagin's brug af Kenyon-citater, kan der efter McConnell's bog ikke længere være tvivl om, at Hagin ofte og sædvanligvis uden referencer citerer både halve og hele sider fra Kenyon's bøger.¹¹ Kun i én bog vedgår Hagin sin afhængighed af Kenyon, nemlig når han i "Navnet Jesus" skriver om Kenyon's "The Wonderful Name of Jesus": "Jeg anbefaler deg å skaffe deg et eksemplar. Det er en fantastisk bok. Det er åpenbaringskunnskap. Det er Guds ord."¹²

⁴Christensen p.7.

⁵Bergem p.23-29.

⁶Christensen p.31.

⁷Bogliste for "Livets Ord"s Bibelcenter 1990-91. Af de 19 bøger og hæfter, eleverne skal læse, er de 6 skrevet af Hagin.

⁸Synan p.64 og McConnell p.3-4.

⁹Dahlgren p.14-19.

¹⁰McConnell p.13.

¹¹ibid p.7-12.

¹²Hagin: "Navnet Jesus" p.7.

Alligevel afviser Hagin, at han skulle have plagieret Kenyon's bøger. Forklaringen på de meget lange 'citater' er derimod; "that the Holy Spirit gave him the same words as Kenyon without his having prior knowledge of the sources."¹³

D.R.McConnell går i sin bog ud fra, at de omtalte halv- og helsides passager i Hagin's bøger faktisk er citater fra Kenyon og altså ikke resultat af, at Helligånden har inspireret begge forfattere til nøjagtigt det samme. Jeg tillader mig en tilsvarende påstand. Konklusionen bliver derfor, at Hagin i udpræget grad er afhængig af Kenyon, hvorfor en nærmere undersøgelse af E.W.Kenyon og det åndshistoriske miljø, der prægede ham, må siges at være opportunt.

Essek William Kenyon blev født 24/4 1867 i Saratoga County, New York i en metodist-familie.¹⁴ Som helt ung arbejdede han som tæppevæver. Men videbegærlig, som han var, deltog han i sidste halvdel af 80'erne og første halvdel af 90'erne i undervisningen på flere forskellige institutioner i New Hampshire og Boston. Fra århundredeskiftet fungerede Kenyon som omrejsende prædikant og kirkegrundlægger, siden som leder af "Bethel Bible Institute", som udgiver af tidsskriftet "Kenyon's Herald of Life", som leder af radiostationen "Kenyon's Church of the Air" og som bogudgiver på sit eget forlag "The Kenyon Gospel Publishing Society", der stadig fungerer under ledelse af hans datter Ruth Kenyon Houseworth.¹⁵

Kenyon virkede som rejseprædikant mest i metodistiske, baptistiske og pentecostale sammenhænge, men hans egen forkyndelse og teologi reflekterer ingen af de nævnte kirkegrupperes officielle lære.¹⁶ Den må derimod nærmest karakteriseres som et eklektisk eller synkretistisk sammenrend af både bibelske og kultisk-metafysiske elementer.

Mens Kenyon boede i Boston og fungerede som leder af "Bethel Bible Institute" deltog han jævnligt i gudstjenesterne i den lokale Unitarkirke, ligesom han skrev meget varmt og engageret om Minot J. Savage, den daværende formand for "National Unitarian Conference".

Man kan i det hele taget sige, at Boston omkring århundredeskiftet var den religiøse smeltedigel par excellence i USA og Kenyon lader ikke til at have holdt sig tilbage. Den sidste religiøse institution, hvorfra Kenyon selv modtog undervisning, var "**The Emerson College of Oratory**" ledet af Charles Wesley Emerson.¹⁷

C.W.Emerson begyndte sin religiøse karriere som præst i en kongregationalistkirke, kom siden til en universalistkirke, for derefter at blive præst i Unitarkirken. I 1879 blev Emerson så leder af en oratorskole i Boston, der snart blev opkaldt efter ham. Men hans religiøse pilgrimsfærd var ikke dermed afsluttet. Fra at have været kongregationalist bevægede han sig som oratorisk lærer via New England-transcendentalisme til New

¹³Synan p.68.

¹⁴McConnell p.31.

¹⁵ibid p.32-33.

¹⁶ibid p.34.

¹⁷ibid p.36.

Thought, for senere (i 1903) at tilslutte sig Christian Science.¹⁸

Det var altså i et sådant miljø, Kenyon kom til at bevæge sig, fra han i 1892 lod sig immatrikulere på "The Emerson College of Oratory".¹⁹ At det læremæssige grundlag på Emerson's oratorskole var New Thought, påvises ganske klart af McConnell. Mens Kenyon var student på skolen, fungerede Ralph Waldo Trine (1866-1958) således som lærer samme sted.²⁰ Trine er den kendteste og især mest læste New Thought-forfatter, hvilket primært skyldes hans bog "In Tune With The Infinite" fra 1897, der er oversat til 20 sprog og solgt i mere end 1,5 mill. eksemplarer.²¹ En af Kenyon's medstudenter fra hans tid på skolen skrev da også senere (i skolens eget blad; "Emerson College Magazine") om undervisningen: "We dealt with the great truths that have now become popular under the name of 'new thought'".²²

New Thought er en samlebetegnelse for en række religiøse grupperinger, der har nogenlunde samme historiske baggrund og et fond af centrale forestillinger fælles. Den væsentligste påstand er den, at al virkelighed er åndelig, at det åndelige derfor er årsag til alle fysiske foreteelser og at den menneskelige ånd har magt til, ved 'positive mental attitude', at skabe sin egen virkelighed.²³ Al begrænsning, al svaghed og alt ondt er knyttet til den fysiske virkelighed, der igen er underlagt den åndelige. Vi oplever derfor kun sygdom, nederlag osv., fordi vi tænker forkert. Gud er kun ånd, altså ikke underlagt det fysiske, derfor er Han ubegrænset og evig og derfor kan Han skabe, hvad Han vil, blot ved at byde over omstændighederne. Vi har de samme muligheder! Forskellen mellem Gud og os er nemlig kun 'in degree', ikke 'in essence', som Trine skriver.²⁴

I formålsparagraffen for "International New Thought Alliance" beskrives forkyndelsens hensigt således: "To teach...the Divinity of Man and his infinite possibilities through the creative power of constructive thinking."²⁵ Frelse bliver ensbetydende med at åbne sig for de guddommelige kræfters indflydelse, lade disse kræfter bestemme den måde, hvorpå man tænker om sig selv og sine omgivelser og efterhånden opleve, hvordan dette nye tankesæt ophæver og forhindrer sygdom, ulykker, nederlag osv. Frelsende tro er dermed en kraft, der selv frembringer det, den troende tror på. I næsten karmisk forstand tænkes sygdom og elendighed da også skabt af vore egne negative forestillinger.²⁶

Disse tanker har (især i USA) i 150 år præget en lang række bevægelser og uafhængige forkyndere og man kan derfor iagttage et

¹⁸ibid p.37.

¹⁹ibid p.35.

²⁰ibid p.41.

²¹ibid p.42. (Trine's bog er også oversat til dansk: "I Samklang med Evigheden" København, 1908.)

²²ibid p.41.

²³ibid.

²⁴Martin p.145-146.

²⁵ibid p.145.

²⁶ibid p.146.

vidt spektrum af forskellige udformninger, der dog alle har fælles grundtræk. En bevægelse som "Unity School of Christianity" lærer f.eks. reinkarnation,²⁷ hvilket ikke kan siges at være almindeligt for New Thought. "Christian Science" og enkelte andre går så langt i sontringen mellem ånd og materie, at de ikke bare lader sygdom være forårsaget af negative forestillinger, men slet og ret benægter al sygdom og elendighed med den påstand, at det er den rene indbildning. Så langt ønsker ikke alle New Thought-forkyndere at gå.²⁸

E.W.Kenyon's teologi.

Det er ikke let præcist at afgøre, i hvilken grad E.W.Kenyon tilsluttede sig New Thought-bevægelsernes tankegang. I hvert fald kritiserede han ofte flere af de metafysiske kulturer som f.eks. "Christian Science".²⁹ Alligevel kunne han om Mary Baker Eddy indrømme, at "he freely drew the water of his thinking from this well," og "all that Christian Science lacks is the blood of Jesus Christ."³⁰

Men selv om Kenyon aldrig formelt tilsluttede sig nogen af de store New Thought-bevægelser, kan man bestemt heller ikke sige, at Emerson, Trine m.fl. lod ham upåvirket. McConnell konkluderer, at "Kenyon attempted to provide a middle-of-the-road alternative to the extremism of the cults and the dead liberalism of the denominations."³¹ Årsagen var den, at Kenyon blandt sine tilhørere oplevede længslen efter en gudserfaring, en overnaturlig erfaring af den åndelige virkelighed. Men som Kenyon formulerer det i sin bog "The Hidden Man", kunne de traditionelle denominationer ikke bibringe folk denne erfaring, fordi "they are all sense knowledge devotees."³²

Kenyon sonderer skarpt mellem "sanse kundskab" og "åbenbaringskundskab". "Sanse kundskab" opnås ved rationel bearbejdelse af informationer tilvejebragt via de fem ydre, fysiske sanser. "Åbenbaringskundskab" er viden om eller en umiddelbar erfaring af den åndelige verden, som man når til ad overnaturlig vej. Særligt ofte bruger han begrebet "revelation knowledge" om sin egen bibeludlægning.³³ Denne epistemologiske pointe svarer godt til den principielle dualisme, som vi møder overalt hos Kenyon. Den åndelige verden er den virkelige virkelighed og bestemmende for alt det, vi oplever i den fysiske.

I sin bog "The Two Types of Knowledge" forklarer Kenyon, hvordan han ved åbenbaringskundskab har indset menneskets sande væsen. "The spiritual scientist has proven there is a God...He has found that man is a spirit being in the class with God, he is eternal, he originately had an eternal body."³⁴ Og i "The Hidden Man" skriver han: "Man is a spirit being, he has a soul, and he

²⁷Johannesen p.34.

²⁸McConnell p.40.

²⁹ibid p.44.

³⁰ibid p.25.

³¹ibid p.48.

³²Her citeret fra McConnell p.48.

³³ibid.

³⁴Her citeret fra McConnell p.46.

lives...in a body. He is in the same class as God."³⁵ Fordi mennesket i grunden er ånd, er det ikke principielt forskelligt fra Gud, men ved syndefaldet mistede mennesket sine rettigheder, idet Satan tog dem fra os. Siden da har han kunnet udøve magt og autoritet i vore liv og altså påføre os sygdomme, ulykker og nederlag.³⁶ Der skete nemlig det ved syndefaldet, at vi mistede Guds natur og fik Satan's natur i vor ånd.³⁷ Men når vi fødes igen, får vi Guds natur tilbage, hvilket indebærer, "att Guds övernaturliga förmåga finns i den Troende," fordi "han har tagit emot Guds liv och natur."³⁸ Dermed generhverver vi altså vore rettigheder til at byde over de fysiske omstændigheder og således holde al sygdom og elendighed på afstand. Men desværre er kun få begyndt at leve i denne virkelighed: "Hur få av oss är det inte som har släppt Gud lös i oss...Universum har skapats genom Hans Ord, och vi har den kreativa förmågan i oss." Derfor skal du "frigöra Guds förmåga som är inom dig."³⁹

"Rättfärdighet från Gud...betyder att vi har förmågan att kasta ut onda andar, att bryta Satans makt, att hela sjuka, och uppväcka de döda."⁴⁰ Denne natur og disse muligheder generhverver vi altså ved omvendelsen, genfødslen. Men for at det overhovedet kunne ske, måtte Jesus gå i vort sted, blive som vi var, for at vi nu kan blive, som Han er.

Begrebet "identifikation" er derfor også helt centralt i Kenyon's soteriologi.⁴¹ Jesus måtte i alt blive identisk med os, for at vi nu i alt kan blive identisk med Ham. Vi har nu præcis de samme muligheder og gør præcis de samme ting, som Jesus gjorde for 2000 år siden. "Vi är en ny tids Jesus-män och kvinnor."⁴²

Men for at vi kunne blive som Han, måtte Han blive som os. Han måtte altså miste Guds natur og få Satan's natur i sin ånd. "Jesus dog två gånger på korset: Han dog andligt innan Han dog fysiskt."⁴³ Dette udtrykker den såkaldte JDS-lære (Jesus died spiritually). Grundlaget for denne lære er antropologiens tale om, at mennesket er en ånd og i grunden ikke andet. Dette gjaldt også for Jesus, og pointen er da, at Han inden sin fysiske død først døde åndeligt. Han blev gjort til en synder, hvilket vil sige, at Han fik Satan's natur i sin ånd (mistede Guds natur). Dette er den stedfortrædende død i egentlig forstand. Og da Jesus kort efter døde fysisk, blev Han af djævelen ført ned i helvedet, hvor de onde ånder pinte Ham i tre dage, "tills Fadern på tredje dagen sade: 'Nu är det nog!' Då föddes Jesus på nytt till andligt liv och gudomlig rättfärdighet. Därpå tog han makten över

³⁵Her citeret fra McConnell p.12.

³⁶Kenyon p.7. (Bogen "Identifikation" er oversat til svensk og udgivet på "Livets Ord" med følgende bemærkning på forsiden: "Internt kursmaterial. Får ej spridas till icke-elever.")

³⁷ibid p.2.

³⁸ibid p.11.

³⁹ibid p.13.

⁴⁰ibid p.14.

⁴¹McConnell p.117f.

⁴²Kenyon p.18.

⁴³ibid p.4.

djävulen genom att slita ifrån honom nycklarna till döden och dödsriket. Sedan uppstod han från de döda..."⁴⁴ Jesus døde altså på to forskellige måder; først døde Han åndeligt og siden legemligt. Men det var i den første, den åndelige, død, Han trådte i synderes sted, ja blev en synder, idet Han fik Satan's natur i sin ånd.⁴⁵ JDS-læren må siges at være en logisk konsekvens af Kenyon's dualisme mellem det åndelige og det fysiske. Da fysisk lidelse ikke kan afstedkomme åndelige resultater, må forsoningens vigtige hændelser nødvendigvis finde sted i den åndelige sfære. Jesus opstod således også to gange; først åndeligt, hvorved Han fik Guds natur igen og siden fysisk. Men det var ved den åndelige opstandelse, Han bragte forsoningens kræfter med sig ind i vor verden. Som Kenyon skriver i "The Hidden Man": "It was His Spirit Resurrection that has given to humanity its Redemption."⁴⁶

Siden syndefaldet havde Satan haft legal ret til verden og menneskeheden.⁴⁷ For at ændre på den situation måtte Jesus som åndelig dødt menneske, i.e. med Satan's natur i sin ånd, træde ind i Satan's rige som vor stedfortræder og lade ham udfolde hele sin legale ret til at påføre lidelse, pine og tortur. "I tre dagar och tre nätter var Guds Lamm vår ställföreträdare i Helvetet. Han var där för oss. Han hade våra smärtor och sjukdomar, våra sjukdomar och onska. Han var där och väntade på att Lagens krav till fullo skulle mötas."⁴⁸ Da lovens krav, Satan's legale ret, var opfyldt, kunne Jesus opstå åndeligt, dvs. igen få Guds natur i sin ånd. Han rev så al magt og dermed nøglerne til døden fra Satan og opstod til sidst legemligt. Hvilke konsekvenser dette får for kristologien, kommer Kenyon ikke nærmere ind på.

Efter at Jesus således vandt den legale ret til verden og menneskeheden tilbage fra Satan overgav Han denne ret til os. Vor retfærdighed er derfor den legale ret til at udøve magt og autoritet i denne verden. Ved at udtale Jesu navn kan vi nu byde over alle omstændigheder. "Når du säger, 'I Jesu Namn, sjukdom, upphör att existera'", så gør du brug af din legale ret og vil komme til at opleve, at sygdommen forsvinder. "Du kan leva och vandra i fullheten av Guds förmåga. Du kan släppa denna förmåga lös i dig, om du vill. Det är kärleken som utmanar dig att släppa lös Guds liv i dig, att förlösa Ordet i dig, att ge Namnet dess verkliga plats i ditt liv."⁴⁹ I bogen "Two Kinds of Faith" kan Kenyon derfor skrive: "A spiritual law that few of us realize, is that our confession rules us...Sooner or later we become what we confess...It is what we confess with our lips that really dominates our inner being."⁵⁰ Da vi er ånd, ligesom Gud, gælder det også for os, at vore ord skaber, hvad de nævner. Gud har

⁴⁴Reichmann p.99.

⁴⁵Kenyon p.6-8.

⁴⁶Her citeret fra McConnell p.119.

⁴⁷Kenyon p.4.

⁴⁸ibid p.6.

⁴⁹ibid p.12.

⁵⁰Her citeret fra McConnell p.138-139.

skabt verden ved at tale i tro, sådan skal vi også gøre. Når der i f.eks. Mark.11,22 står: "Hav Guds tro", så forstår Kenyon det ikke som en objektiv, men som en subjektiv genitiv: "Hav den samme tro, som Gud har,"⁵¹ for med den kan vi gøre de samme ting, som Gud gør.

Som man altså kan se, har Kenyon grundlæggende forestillinger fælles med New Thought. Tilbage står nu at undersøge, i hvor høj grad Kenneth Hagin og Ulf Ekman har ladet sig præge af denne tankegang.

Antropologien hos Kenneth Hagin og Ulf Ekman.

To af de væsentligste bøger til forståelsen af Kenneth Hagin's antropologi er; "How you can be led by the Spirit of God" og "The Human Spirit". Den følgende undersøgelse vil primært bygge på disse to bøger.

"We have to understand that man is a spirit, that he has a soul, and that he lives in a body."⁵² Denne meget afgørende definition genfinder vi overalt i Hagin's bøger.

"When the physical body of man is dead and in the grave, the spirit lives on. That part of man is eternal. Spirits can never die, and man is a spirit."⁵³ "With my body I contact the physical realm. (That goes without argument.) With my spirit I contact the spiritual realm. That left only one other part of me that made contact with any other realm. I knew then that it had to be with my soul that I contacted the intellectual realm."⁵⁴ At der er tale om tre skarpt adskilte områder eller verdner (realms) diskuteres ikke, det tages for givet. At der tilsvarende i mennesket må være tale om en trichotomisk opsplitning af det sanse- eller erkendelsesapparat, der muliggør vor kontakt med disse tre verdner, betragtes også som selvindlysende. Denne trichotomi begrundes følgelig heller ikke på anden måde, end med en reference til 1.Tess.5,23, hvor begreberne ånd, sjæl og legeme anvendes.

Den menneskelige ånds egenart til forskel fra følelse, vilje og intellekt (sjælen) defineres aldrig, men i en videre præcisering af åndens funktion i forhold til sjæl og legeme hedder det: "There is an inward man. And there is an outward man. The outward man is not the real you. The outward man is only the house in which you live. The inward man is the real you."⁵⁵ I overensstemmelse med den førnævnte definition må "the inward man" være menneskets ånd, og "the outward man" må så være såvel sjæl som legeme. Mit egentlige jeg er følgelig kun min ånd. Det forekommer derfor upræcist, hvis man kalder Hagin's antropologi trichotomisk. Den er vel snarere monistisk, idet kun den ene del af mennesket (åndsdelen) er den personlighedsbærende og konstitutive! I overensstemmelse hermed hedder det da også hos Hagin: "The spirit of man is the part of man that is born again. It is the part of man that receives Eternal Life, which is the Nature

⁵¹ibid p.141. Se dog hertil note 100.

⁵²Hagin: "How you can be led.." p.10.

⁵³ibid p.11.

⁵⁴ibid p.18.

⁵⁵ibid p.12.

and Life of God...It is not the soul that is born again."

"You see, a man's spirit, the innermost man, the real man, receives Eternal Life and is born again. But his intellect and emotions -which compose his soul- still have to be dealt with. They are not born-again. They are to be renewed...Man's soul is saved, or restored, when his mind becomes renewed with the Word of God. It is the Word of God that saves our souls, that renews our minds, that restores our souls."⁵⁶ Men selv om det altså er Guds ord, der efterhånden skal forme og forny vore tanker og følelser, understreger Hagin igen og igen, at dette er noget, vi selv må sørge for. "If you do not do something with it, nothing will ever be done...you are the one who must do it. Paul did not say God would do it for you."⁵⁷ Det er altså kun ånden, der er genfødt. Sjælen må den troende selv forny.

I følge Hagin er den menneskelige ånd af samme væsen som Gud. Men af afgørende betydning for ånden er det, om man tror (er blevet genfødt), eller ej. Så længe man ikke tror, er man åndelig død: "Åndelig død betyr noe mer enn atskillelse fra Gud. Åndelig død betyr også å ha Satans natur...Når man blir født på ny, får man Guds natur."⁵⁸

Da den genfødte kun er ånd, er der derfor kun et at sige om ham; nemlig, at han er helt igennem retfærdig. "Spiritually we are born of God and partake of His nature. God's nature is not the nature to do wrong. I have missed it a lot of times as a Christian. But my inward man didn't do it...He tried to get me not to do it...My flesh threw me and I missed it, but my spirit never did consent to it...Until your mind is renewed with the Word of God, your flesh and your unrenewed mind will dominate your spirit. That will keep you a baby Christian -a carnal Christian."⁵⁹ Den kristnes egentlige jeg (ånden) begår altså aldrig synd. Han forledes til det af den sjæl, som han har og det legeme, hvori han bor. Men hans ånd, hans virkelige jeg, er helt igennem ny og syndfri og har ingen del i den begåede synd. Martin Luther's tese: "Simul iustus et peccator" ville Hagin således ikke kunne bringe i anvendelse om menneskets virkelige jeg, men derimod nok om den sjæl og det legeme, som mennesket foreløbig trækkes med.

Derfor skal den genfødte lære at lade ånden (hans egen ånd) præge alle tanker og handlinger. Han skal lytte til, hvad ånden fortæller ham og betragte det som ufejlbarlig og syndfri vejledning. "We are partakers of the divine nature, God's nature. If we have the divine nature in us, our spirit will not tell us to do something wrong. Whatever your spirit tells you will be right."⁶⁰

Mennesket er altså ikke i samme grad ånd, sjæl og legeme. Dets egentlige jeg udgøres nemlig af åndsdelen. Når det kommer til tro (genfødes), er det derfor også kun dets ånd, dette kan siges om. Til gengæld er ånden fuldkomment hellig og syndfri, ja, den har

⁵⁶ibid p.21-23.

⁵⁷ibid p.26-27.

⁵⁸Hagin: "Navnet Jesus" p.26f.

⁵⁹Hagin: "How you can be led.." p.94.

⁶⁰ibid p.95.

fået del i guddommelig natur. Og da det ikke er karakteristisk for Guds natur at lyve eller tage fejl, kan vi trygt lytte til vor egen ånd og følge dens anvisninger.

Under overskriften: "Instantly obey the voice of your spirit" skriver Hagin bl.a.: "The human spirit has a voice. We call that voice conscience. Sometimes we call it intuition, an inner voice, or guidance. The world calls it a hunch. But what it is, is your spirit speaking to you. Every man's spirit, saved or unsaved, has a voice...Learn to obey the voice of your spirit."⁶¹ "Remember that the primary way God leads his children is by the inward witness."⁶² Men hvorfra ved Hagin så dette? Jo, han har flere gange haft besøg af Jesus. Ved disse visitationer taler de længe og jovialt om alt mellem himmel og jord; om menigheden, om Hagin's økonomi eller om vanskelige bibelpassager. "Han fortalte mig også interessante ting om USA's regering, og det skete alt sammen, sådan som han havde sagt."⁶³ En anden gang, mens Hagin lå i sin seng, kom Jesus spadserende ind i soveværelset. Han havde romerske sandaler på fødderne, var ca. 1,80 m. høj og vejede omkring 82 kg. For at gøre sig det lidt mageligt trak han en stol hen til Hagin's seng, satte sig ned og talte i halvanden time, bl.a. sagde Han: "The number one way, the primary way, that I lead all of my children is by the inward witness...Sitting by my bedside..the Lord said this to me...: If you will learn to follow that inward witness I will make you rich. I will guide you in all the affairs of life, financial as well as spiritual."⁶⁴

Derfor kan Hagin også konkludere: "...an inward intuition. This is something every Christian ought to have. It is something every Christian should develop. We should develop our spirits."⁶⁵ Vi bør altså lytte efter den indre stemme, ved hjælp af hvilken vor ånd (som har Guds ufejlbarlige natur) ønsker at vejlede os i alle spørgsmål.

Den klareste og mest karakteristiske vejledning forekommer i øvrigt under tungetale. "Your spirit is active when you pray in tongues...While I am praying in other tongues, there comes up guidance from inside me. This is because my spirit is active.. and it is through my spirit that God is going to guide me... While I am praying in tongues, from somewhere way down inside, I can sense something rise up in me...my understanding has nothing to do with it. But I know on the inside of me what to do. I follow that. I listen to my spirit."⁶⁶

Hagin advarer os ganske vist mod at lytte efter alle mulige indre stemmer, det kan nemlig være djævelens røst, vi hører.⁶⁷ Derfor skal vi prøve det alt sammen på Bibelen, for vor ånd vil aldrig fortælle os noget, der strider mod Guds vilje. Alligevel må Hagin's antropologi siges at resultere i en voldsom grad af

⁶¹ibid p.136f.

⁶²ibid p.98.

⁶³Her citeret fra Bergem p.116.

⁶⁴Hagin: "How you can be led.." p.31-33.

⁶⁵ibid p.61.

⁶⁶ibid p.19f.

⁶⁷ibid p.84f.

introspektion. Henvisningen til Bibelen som den eneste absolute autoritet synes da heller ikke at medføre nogen synderlig interesse for kontekstuel eksegesi.

Begrebet **åbenbaringskundskab**, som vi mødte hos Kenyon, lader dog ikke til at spille nogen særlig rolle for Hagin. Når han skal begrunde et konkret læreudsagn, sker det sjældent blot med en reference til en direkte åbenbaring eller til hans egen ånds indre vidnesbyrd, men som regel (også) v.hj.a. et bibelvers. Alligevel forekommer den konsekvent gennemførte dualisme mellem det åndelige på den ene side og det psykisk/fysiske på den anden at lægge grunden for en meget spiritualiserende autoritetsforståelse. Visitationer af Jesus selv og indre åndelige tilskyndelser tillægges trods bibelreferencerne en ganske voldsom vægt. At Hagin sjældent bruger ordet åbenbaringskundskab kan derfor ikke tilskrives nogen væsentlig betydning. Hans autoritetsforståelse svarer sagligt til åbenbaringskundskaben hos Kenyon.

Ulf Ekman's antropologi adskiller sig ikke væsentligt fra Hagin's. Dette afspejler sig klart i den anvendte litteratur på Livets Ord Bibelcenter. I 1984-85 skulle eleverne i faget "menneskesyn" læse tre bøger/hæfter, alle af Hagin, bl.a.: "How you can be led.." I 1990-91 skulle eleverne i samme fag kun læse én bog: "How you can be led.." ⁶⁸ Desuden har Ekman i bandede foredrag klart givet udtryk for en tilsvarende antropologi. Dette fremgår af Lundarapporten, ⁶⁹ om hvilken Ekman mundtligt har tilkendegivet, at den hører til det bedste, der fra kritisk hold er skrevet om Livets Ord. ⁷⁰

Alligevel synes der at være en nuanceforskel mellem Hagin og Ekman. Direkte adspurgt har Ekman faktisk taget afstand fra sætningen: Mennesket er en ånd, der har en sjæl og bor i en krop. ⁷¹ Iflg. Ekman er mennesket både ånd, sjæl og legeme. Når fremgangsteologer udtrykker sig anderledes monistisk, er der tale om en nødvendig overpointering. Vor tids mennesker tænker rationalistisk, hvorfor den kristne forkynder må arbejde på at genetablere den åndelige dimension i tilværelsesforståelsen. Dette kan så føre til, at man får udtrykt sig lige lovligt pointeret. Mennesket er således ikke bare ånd, men både ånd, sjæl og legeme! ⁷²

Der er faktisk formuleringer hos Hagin, der kunne tyde på, at Ekman har ret i sin forståelse af ham. Som vi allerede har set det, kan Hagin kalde både sin ånd og sin sjæl; "a part of me" (note 54 og 56). Men som vi også har set, kan han sige, at ånden og ikke sjælen udgør "the real you" (note 55). Formuleringerne synes således ikke at hænge så nøje sammen, at de helt kan bære en systematisk analyse. Alligevel kan vi konstatere en stærk dualistisk tendens til at sondre mellem på den ene side det indre og væsentlige, der står i forhold til Gud og på den anden side det ydre og ringe, der er skueplads for kampen mellem Gud og

⁶⁸Jvf. boglisterne for Livets Ord 1984-85 og 1990-91.

⁶⁹Dahlgren p.61-64.

⁷⁰Samtale på Livets Ord 30/8-90. (Jvf. Christensen p.97.)

⁷¹Samtale på Livets Ord 30/8-90. (Jvf. Christensen p.22f.)

⁷²Christensen p.99 og 125.

Satan.

Denne uklarhed i formuleringerne kommer også til udtryk i læren om, at "vi er guder", der kan siges blot at være en konsekvent applikation af Hagin's antropologi. I maj 1986 holdt den amerikanske fremgangsteolog Bobbie-Jean Merck et seminar på Livets Ord med titlen: "You are Gods".⁷³ Med udgangspunkt i Sl.82,6 og Joh.10,34 skulle tilhørerne sige om sig selv i kor: "Vi er guder. Vi skal ikke dø som mennesker." Dette på trods af, at sammenhængen i Sl.82 faktisk er den, at de, der kaldes guder (Israels dommere og fyrster), netop forventes at skulle dø som mennesker.⁷⁴ Ulf Ekman refererede selv denne undervisning (i Livets Ord nyhetsbrev maj 1986) med tilslutning. Men han har siden mundtligt givet udtryk for, at Merck's pointe selvfølgelig ikke skal opfattes bogstaveligt. Bobbie-Jean Merck er profet, ikke lærer og skal forstås i overensstemmelse hermed.⁷⁵

Som Ekman senere har forklaret i Livets Ord nyhetsbrev: "I all undervisning kan det bli överdrifter. Just undervisning är ju sådan att den av pedagogiska skäl betonar en sak."⁷⁶ Alligevel har Ekman selv tidligere udtrykt sig som følger: "När du är en ny skapelse innebär det att du går omkring som Gud själv. Och faktiskt är det så att när du går någonstans och när du går in i ett sammanhang där icke-kristna finns, då är det Gud själv som går in där. Att när du träder upp på scenen och talar så är det Gud själv som talar. Att när du börjar välsigna människor runt omkring dig då är det Gud själv som välsignar dom. Att när du åker ett flygplan så blir alla människor på det flygplanet automatiskt välsignade för att du är där."⁷⁷

Som vi tidligere har set det, lærer Kenyon, at mennesket er i besiddelse af Guds natur (note 38) og at han derfor er i Guds klasse (note 35). Hagin formulerer sig på samme måde: Det genfødte menneske har Guds natur (note 56) og "he is in the same class of being as God."⁷⁸ Endnu en gang må vi sige om Ulf Ekman, at han udtrykker sig knapt så profileret, som flere af de forkyndere, han i øvrigt tilslutter sig. Dette bør stå som et memento til fremgangsteologernes kritikere (undertegnede inklusive), idet Hagin og flere med ham næppe er villige til at drage de fulde læremæssige konsekvenser af flere af deres meget stærke udtalelser. En del af kritikken må derfor gå på den manglende teologiske og terminologiske stringens (se hertil afsnit 5). Meget af det, fremgangsteologerne skriver, kan simpelthen ikke underkastes systematiske analyser, for selv om der består en vis indre logik mellem flere af deres lærepunkter, så er hverken teologi eller terminologi gennemtænkt til bunds. For at sætte antropologien i relief vil vi nu se på en række

⁷³Christensen p.10.

⁷⁴Jvf. hertil T.Swartling p.18f og Sl.82,7.

⁷⁵Christensen p.15.

⁷⁶Livets Ord nyhetsbrev maj 1990 p.14.

⁷⁷Dahlgren p.64.

⁷⁸Hagin: "The Human Spirit" p.9. En anden fremgangsteolog, Earl Paulk, skriver: "Preset som hunder føder valper og katter føder kattunger, så føder Gud små guder." Her citeret fra Johannessen p.54.

centrale begreber: Bøn, autoritet, loven om bekendelse og trosbegrebet.

Bøn og autoritet.

Ved genfødslen har den troende fået ret til at bede i Jesu navn. Da der ikke er grænser for, hvad Jesus kan bede sin far om, da "Jesus har konto i Himmelen" og da han altså "gav os fuldmagt til at bruge sit navn,"⁷⁹ kan vi bede os hvad som helst til hos Gud. Brugen af Jesu navn er helt afgørende for Hagin og det er frem for alt i dette spørgsmål, vi ser sammenhængen mellem Kenyon og Hagin. Som allerede nævnt (note 12), skriver Hagin i "Navnet Jesus", at der tidligere kun er skrevet en god bog om emnet, nemlig Kenyon's "The Wonderful Name of Jesus". Hagin citerer da også herfra med tilslutning: "Hvis ord betyr noe som helst, så gav Jesus menigheten en 'rettslig fullmakt' til å bruke Hans Navn."⁸⁰ "Jesus sa at vi kunne bruke Hans Navn i bønn. Han sa at vi kunne bruke Hans Navn mot demoner. Han sa at vi kunne bruke Hans Navn til helbredelse."⁸¹ Og da bøn i Jesu navn indebærer 'rettslig fuldmagt' til at anvende 'Jesu konto i himlen', er der ingen tvivl om, at den troende vil få hvad som helst, han 'har tro for'. "Jeg har ikke bedt en bønn på 45 år (jeg snakker om bønn for meg selv og for mine barn mens de var små) uten å få svar. Jeg har alltid fått svar -og svaret har alltid vært ja."⁸² "Hvis du ikke får resultater af din bøn, er du en bønnefiasko."⁸³ "Han gav oss Navnet som er anerkjent i tre verdener -Navnet som har autoritet i himmelen, på jorden og under jorden. Engler, mennesker og demoner må bøye seg for det Navnet -og det Navnet tilhører oss. Vi har fått fullmakt til å bruke det Navnet."⁸⁴ Uanset hvilke sykdomme eller andre problemer, vi står over for, har vi ret til at 'hæve løsningen' på Jesu himmelske check-konto. For Jesus "har bare signert en sjekk, og så har Han gitt den til oss. Altfor mange mennesker har fylt ut sjekken på ti kroner - idet de trodde at det var å være ydmyk -mens de egentlig burde ha fylt den ut på en million kroner. Derfor har de levt på et lavt nivå i livet."⁸⁵

Denne lære kan medføre ret bizare forestillinger, som f.eks. når en af de oftest brukte gæstelærere på Livets Ord,⁸⁶ Roberts Liardon, i sin bog; "Jag var i himlen" fortæller om en spadseretur i det himmelske reservedelslager. "På byggnadens ena sida fanns armar, fingrar och andra yttre kroppsdelar. Det hängde ben på väggen, men det hela såg naturligt ut, inte kusligt. På andra sidan av byggnaden fanns hyllor fyllda med prydliga små paket med ögon i -gröna, bruna, blå osv...Jesus sade till mig: 'Detta är de outtagna välsignelserna. Denna byggnad borde inte vara full. Den borda tömmas varenda dag'...Vänner, ni behöver inte ropa och be

⁷⁹Hagin: "Hemmeligheden ved Bøn, Autoritet, Kraft" p.10.

⁸⁰Hagin: "Navnet Jesus" p.11.

⁸¹ibid.

⁸²ibid p.13.

⁸³Hagin: "Hemmeligheden ved bøn.." p.20.

⁸⁴Hagin: "Navnet Jesus" p.39.

⁸⁵ibid p.18.

⁸⁶Præsentationsfolder 1990-91 p.8f.

Gud att göra det; det finns redan där. Gå bara och hämta det!"⁸⁷ Liardons avsluttende bemærkning om, at vi ikke behøver bede Gud om de nødvendige helbredelser, svarer ganske godt til Hagin's og Kenyon's tale om, at vi har autoritet til selv at gå ind i den himmelske bank og udskrive en check i Jesu navn. Det gør det vanskeligt at få overblik over sammenhængen mellem bøn og autoritet i fremgangsteologien. Derfor skriver K.O.Sannes da også: "Det er ikke lett å få et klart bilde av hvordan Hagin forstår forholdet mellom bønn og det å ta autoritet. Noen ganger heter det at den troendes autoritet kan få bønne forbi demonene fram til Gud. Andre ganger kan han si at en ikke skal be om det en trenger, men kreve ('claim') det i Jesu navn. Når det er snakk om å 'kreve', retter dette seg mot djevelen eller mot tingene selv."⁸⁸ I sin bog "Hemmeligheden ved Bøn.." skriver Hagin: "Engang var jeg meget fattig og måtte arbejde hårdt. Så begyndte jeg at forstå noget. Herren sagde, at jeg aldrig skulle bede om penge. Han sagde, at jeg ikke skulle bede ham om penge, eftersom de allerede var hernede. Han underviste mig om, at jeg i Jesu navn skulle befale pengene at komme ind. Hvad jeg end måtte behøve eller ønske, skulle jeg blot gøre krav på... Øjeblikkelig begyndte jeg at gøre, hvad han sagde. Fra den dag har jeg aldrig mere bedt om penge. Jeg siger blot til djævelen, at han skal holde fingrene fra mine penge. Jeg siger altid, at jeg gør krav på så og så mange penge."⁸⁹

Det er som nævnt ikke let at finde ud af, hvornår bønne skal være henvendt til Gud og hvornår den skal være rettet mod djævelen som befaling. Men mit eget indtryk fra deltagelse i fremgangsteologiske møder er, at størstedelen af den offentlige bøn er rettet mod djævelen og de onde ånder og derfor formuleret som krav og befaling.⁹⁰

Sygdom, fattigdom og andre mangelsituationer skyldes, at Satan har sat sig på det, der rettelig tilhører os. Men efter at vi er blevet genfødt, har vi fået magt og autoritet til i Jesu navn at byde over Satan og de onde ånder. Gør vi det, vil vi derfor opleve, at sygdommene og fattigdommen forsvinder. Befaler vi ikke over ånderne (dvs. sygdom, fattigdom osv.), vil vi heller ikke slippe af med vore problemer. Det nytter ikke engang noget at bede til Gud, for Jesus har overgivet sin autoritet til os, hvorfor Han ikke selv er i besiddelse af den længere (sic). En gang stod Hagin og talte med Jesus, da de pludselig blev forstyrret af en lille, ondskabsfuld ånd, som hoppede op og ned, mens den råbte så højt, at Hagin ikke kunne høre, hvad Jesus sagde. Jesus gjorde ikke mine til at foretage sig noget, så Hagin tog sagen i egen hånd og befalede ånden at klappe i og forsvinde, hvilket den straks gjorde. Bagefter sagde Jesus: "Hvis du ikke havde gjort det, kunne jeg ikke." Og videre forklarer Han, at "mennesker, som beder Gud true djævelen, spilder deres tid". Jesus har jo som nævnt overgivet sin autoritet til de troende, så "hvis ikke de troende gør noget med hensyn til djævelen, vil der

⁸⁷Her citeret fra Nilsson p.226f.

⁸⁸Sannes p.165.

⁸⁹Her citeret fra Bergem p.63.

⁹⁰Jvf. Christensen p.15.

forkølelse mm.⁹⁹

I tilfælde af sygdom synes Hagin at forvente øjeblikkelig helbredelse,¹⁰⁰ mens Ekman lader bagdøren stå åben, idet han om Gud skriver: "Han helar genom omedelbara under och på lång sikt. Det kan ta årtal innan helandet manifesterar sig fullständigt, men manifestationen kommer!"¹⁰¹

"Loven om bekendelse" og talen om autoritet får naturlige konsekvenser for trosbegrebet. "Det er tro som middel til å oppnå noe som står i fokus for Hagin, ikke troen på Guds nåde til frelse. For 'trosforkynnelsen' er troen primært det å ha tro for noe, tro på troen."¹⁰² Derfor skriver Hagin: "Du vil alltid i dit liv få det, du tror på, og det du siger...Du må have tro på din egen tro...Du vil aldrig få noget, ud over det du har sagt."¹⁰³ Og på samme måde som hos Kenyon (note 51), oppfatter også Hagin Jesu påbud: "Hav Guds tro!" som en subjektiv genitiv: "Hav den samme tro, som Gud har!"¹⁰⁴ Gud skapte verden ved at tale i tro. Sådan kan vi også gøre, når vi har et eller andet behov. Hagin fortæller om en Dr. Lilian Yeomans, der sammen med sin søster drev en klinik for alvorligt syge. "They got nearly all of these people healed by working with them until they got enough faith built up in their hearts (spirits) to receive healing from God."¹⁰⁵ Lindholm og Brosché definerer Hagin's trosbegreb således: "Hagin förstår den som en kraft, med vilken den troende griper tag om något i det osynligas värld och för in det i det synligas...Tron är et medel att synliggöra Guds kraft."¹⁰⁶

Trosbegrebet synes at være en naturlig følge af antropologien. Da den troende har Guds natur i sin ånd, er han ligeså almægtig og grænseløs, som Gud. Når Gud kunne skabe verden blot med et ord, så kan vi også. Vore ord har samme skaberkraft som Guds ord, fordi vi har samme natur som Han. Men vi må tale i tro, uden at tvivle. Hagin skriver: "As long as you have doubts, your faith will be hindered."¹⁰⁷ Om en 82-årig kvinde med mavecancer beretter han, at hun måtte vente på helbredelsen, indtil: "I perceived that Grandma's faith had risen to the level where she had faith to be healed."¹⁰⁸

Alligevel viser Hagin's manglende teologiske stringens sig endnu en gang, idet han andetsteds kan skrive: "'Hadde jeg bare hatt nok tro', tenker du kanskje, 'kunne også jeg bruke Navnet'...Du kan ta det i bruk likevel. Det tilhører deg." Og med en reference

⁹⁹Hagin: "Navnet Jesus" p.112f og Synan p.66.

¹⁰⁰Hagin: "Don't blame God" p.31. (Hagin: "Redeemed from.." p.8 synes dog at pege i anden retning).

¹⁰¹Ekman: "Gud vill hela alla!" p.5.

¹⁰²Sannes p.163.

¹⁰³Her citeret fra Bergem p.76.

¹⁰⁴Sannes p.164. (Ulf Ekman har formuleret sig på samme måde, se Dahlgren p.49: "Gud är en trosgud. Han har tro, och han utövar sin egen tro.")

¹⁰⁵Hagin: "Redeemed from.." p.21.

¹⁰⁶Lindholm og Brosché p.56.

¹⁰⁷Hagin: "Don't blame God" p.2.

¹⁰⁸ibid p.26.

til Kenyon skriver han videre: "Jeg kan ikke se...at vi trenger noen spesiell tro for å bruke Navnet Jesus, fordi det tilkommer oss."¹⁰⁹ I bogen "Identifikation" skriver Kenyon: "Tro är inget problem. Vi är Hans barn; allt tillhör oss. Vi behöver inte ha tro för de saker som är våra. Låt oss tacka Honom och gå ut och njuta till fullo av denna underbara Återlösning."¹¹⁰

Om vi altså skal arbejde med vores tro og 'bygge den op' til det niveau, hvor den virker, eller om vi skal være ligeglade med troen og bare byde over omstændighederne i Jesu navn, får stå hen i det uvisse (jvf. hertil afsnittet om bøn og autoritet). Men endnu en gang er den læremæssige overensstemmelse mellem Hagin og Kenyon kommet tydeligt til udtryk. Der kan derfor ikke konstateres nogen væsentlig forskel i Hagin's og Kenyon's antropologi. Hvad dette lærepunkt angår, kan jeg således tilslutte mig McConnells påstand: "Hagin was the key player in the early Faith movement. But Kenyon was the author of its major doctrines."¹¹¹ Dog skal det tilføjes; for det første, at Hagin ikke er stringent i sin forståelse af antropologien og derfor nok vil være vanskelig at fastholde på alt for præcise definitioner, og for det andet, at Ulf Ekman m.fl. ofte udtaler sig mindre pointeret (eller mere påpasseligt, om man vil), end Hagin og Kenyon, selv om Livets Ord udgiver og anvender alle Hagin's og en del af Kenyon's væsentligste bøger.

Størstedelen af den litteratur, der fra kritisk hold endnu er udgivet om fremgangsteologien, leverer en ret kortfattet og tilsvarende unuanceret beskrivelse af antropologien. Men til den i opgaven anvendte sekundærlitteratur skal bemærkes, at dens beskrivelse af fremgangsteologernes antropologi stort set er korrekt. Blot burde det fremgå klarere, at formuleringerne ikke altid lader sig forene i en præcis læreafgørelse og at ikke alle fremgangsteologer synes at drage helt de samme konsekvenser.

Soteriologien hos Kenneth Hagin og Ulf Ekman.

Hagin's soteriologi fungerer som en logisk videreførelse af antropologien. Sygdom, ulykke, uvej, krig eller en hvilken som helst form for ubehagelighed, dette liv måtte udsætte en for, falder ind under talen om den kristnes autoritet. "Det er Guds plan for dig, at du skal herske og regere i dit liv - beherske omstændigheder, fattigdom, sygdom og alt, hvad der vil hindre dig. Du hersker, fordi du har autoritet. Du hersker ved Jesus Kristus."¹¹² "God promised success in this life...We can become successful and prosperous. If we don't, we have no one to blame but ourselves, for God has provided the way whereby we can succeed."¹¹³

Problemer skyldes Satan, hvorefter deres løsning er betinget af,

¹⁰⁹Hagin: "Navnet Jesus" p.101.

¹¹⁰Kenyon p.9.

¹¹¹McConnell p.13.

¹¹²Hagin: "Hemmeligheden ved Bøn.." p.66.

¹¹³Hagin: "The human spirit" p.11f. Dette gælder iflg. Hagin alle livets områder: Høj intelligens ("How you can be led.." p.51f), langt liv ("En bedre pakt" p.30) og dårligt vejr ("Hemmeligheden ved Bøn.." p.55f).

at man i sin ånd træder op mod ham og med Jesu Kristi autoritet befaler ham at slippe sit tag og forsvinde. Hagin's bøger er fulde af anekdoter om mennesker, for hvem det er lykkedes at stå de onde ånder imod og således undgå sygdom, dårligt vejr mm. Disse små historier er væsentlige som belæg for teologien, for, som Hagin skriver om personer, der ved hjælp af troen er sluppet for ubehageligheder: "They got results, and you can't argue with success!"¹¹⁴

Ulf Ekman formulerer sig på samme måde. Jesus "bar synd, sjukdom, fattigdom och evig död för att vi skulle få del av rättfärdighet, frid, överflödande liv, hälsa och välstånd...Jesus dog för att vi skulle få pengar, kan man säga, ty välsignelsen inkluderar hela livet."¹¹⁵ I "tros- och lärosatser" for Livets Ord §10 hører vi: "Guds vilja är att varje människa i detta livet skall vandra i gudomlig hälsa, gudomlig välstånd och genom tro vara en övervinnare på livets alla områden."¹¹⁶

Den norske fremgangsteolog Tom Arild Fjeldt skriver: "Du har fået den samme ret til liv i overflod, glæde, fred, sundhed, helbred og fællesskab med Gud, som Adam og Eva engang havde."¹¹⁷ For "Bibelen er en mirakelbog, givet os af en mirakelgud. Derfor mirakler."¹¹⁸ Meget betegnende skriver Hagin derfor: "I have been saved 45 years and I have never been anywhere but on the mountain top. You do not have to get down in the valley. They talk about valley experiences. I have never had any valley experiences."¹¹⁹

Jesus døde altså, for at kunne give os dette liv i overflod her og nu. Men på hvilken måde kunne Hans død sikre denne tilstand? Da Gud i tidernes morgen havde skabt verden og paradistilstanden endnu ikke var ødelagt, gav Han Adam herredømmet over det hele. Men "så begik Adam forræderi og solgte ud til djævelen, og således blev djævelen denne verdens gud...så nu er det djævelen, som har herredømmet. Men Gud ske tak, at Jesus kom og vandt over djævelen. Han gav os ret til at bruge hans navn."¹²⁰ Da Adam vendte sig fra Gud og overgav verdensherredømmet til djævelen, skete der noget tragisk inde i Adam selv; han døde åndeligt! Dvs. han mistede Guds natur og fik Satans natur i sin ånd. Synd er derfor den tilstand, man befinder sig i, når ens ånd har fået Satans natur. Synd proprie dicta er ikke handlinger og heller ikke bare den grundliggende tilbøjelighed til disse handlinger, men altså først og fremmest en natur, der så i anden række medfører den nævnte tilbøjelighed.¹²¹ "En kan spørre hvordan Hagin kan forene en slik radikal arvesyndslære med at synderen har fri vilje til å ta imot Jesus og velge å tro. En streng

¹¹⁴Her citeret fra Sannes p.173.

¹¹⁵Her citeret fra Dahlgren p.81.

¹¹⁶"Grundläggande tros- och lärosatser i församlingen Livets Ord" §10.

¹¹⁷Her citeret fra Bergem p.69.

¹¹⁸ibid p.102.

¹¹⁹Hagin: "How you can be led.." p.72.

¹²⁰Hagin: "Hemmeligheden ved Bøn.." p.27.

¹²¹Hagin: "Navnet Jesus" p.26f.

monergisme hadde vel vært mer naturlig. Trolig har han vært så lite opptatt av frelsestilegnelsen at han overhodet ikke har sett problemet."¹²² Endnu en gang kan vi altså konstatere Hagin's manglende teologiske stringens.

Forsoningsforståelsen.

For at Jesus kunne redde os fra syndefaldets resultater, måtte Han i alt blive som vi. Han måtte blive en synder, Hans ånd måtte dø, Han fik Satans natur i sin ånd. "Jesus smakte døden -den åndelige død- for ethvert menneske...Jesus ble gjort til synd. Hans ånd ble atskilt fra Gud...Åndelig død betyr også å ha Satans natur."¹²³ Dette åndelige naturskifte er Jesu stedfortrædende forsoningsdød i egentlig forstand. Det er således ikke Hans fysiske død, der hentydes til, når Ny Testamente (f.eks. i Rom.5,6) taler om at Kristus, da tiden var inde, led døden for os, som endnu var ugudelige. "En fysisk død ville ikke fjerne våre synder. Han smakte døden for alle mennesker - en åndelig død."¹²⁴ Som vi tidligere har set det hos Kenyon (note 43) møder vi altså også her den såkaldte JDS-lære (Jesus died spiritually). Da Jesus hang på Golgata og endnu var i live døde Han åndeligt, i.e. Hans ånd blev påført den omtalte syndenatur.¹²⁵ Derefter døde Han fysisk og nedfor til helvede, hvor Han fuldbyrdede forsoningen. "Han smakte åndelig død for alle mennesker. Hans ånd; Hans indre menneske, gikk til helvete i vårt sted."¹²⁶ "Nede i lidelsens fangehus - i selve helvete - oppfylte Jesus Rettferdighetens krav på vegne av hver og en av oss, fordi Han døde som vår stedfortreder. Gud i himmelen sa: 'Det er nok.' Så reiste Han Ham opp. Han brakte Hans ånd og sjel opp ut av helvete."¹²⁷ "Hagin har tagit över JDS-läran...men kanske inte dragit alla konsekvenserna av den senare."¹²⁸

Der er da heller ingen passager i Hagin's bøger, hvor han fremlægger JDS-læren så sammenhengende og kompromisløst, som man møder den i Kenyon's bøger. Og faktisk har Hagin i et interview med den norske fremgangsteolog Åge Åleskjær (fra 'Oslo Kristne Center') i dennes tidsskrift 'Hvetekornet' sagt: "Jesus selv som person hadde jo ikke Satans natur. Han var jo der som vår stedfortreder. Derfor trekker noen dette med Jesu åndelige død lengere enn jeg hadde ment."¹²⁹ Det er da følgelig også blevet benægtet, at Hagin overhovedet skulle lære JDS. I Dialogcentrets rapport skriver en af de 5 forfattere således: "Hagin overtager,

¹²²Sannes p.174.

¹²³Hagin: "Navnet Jesus" p.26f, jvf. Hagin: "Redeemed from..." p.26-28.

¹²⁴Hagin: "Navnet Jesus" p.25.

¹²⁵I følge Hagin's bog: "Hvordan forstå salvelsen?" p.154 skete dette naturskifte allerede i Getsemane have før korsfæstelsen, jvf. Sannes p.168. Men i "Navnet Jesus" p.27 synes dette snarere knyttet til gudsforladtheden på korset.

¹²⁶Hagin: "Navnet Jesus" p.25.

¹²⁷ibid p.28.

¹²⁸Djurfeldt i Dagen 17/11 1984 p.11.

¹²⁹'Hvetekornet' nr.4 april 1987, p.46. (Her citeret fra Christensen p.132.)

så vidt jeg kan se, ikke Kenyon's JDS-lære, ligeså lidt som Ulf Ekman og Livets Ord gør det...McConnell mislykkes i at påvise, at Hagin skulle have overtaget alle Kenyons åbenlyse vranglærdomme, herunder JDS-læren.¹³⁰

Vi har her at gøre med endnu et punkt, hvor sekundærlitteraturen burde have taget flere forbehold. F.eks. er McConnell's behandling af JDS-læren hos Hagin en anelse lemfældig, idet han næsten uden dokumentation går ud fra, at Hagin tilslutter sig Kenyon's variant af JDS-tanken. Hagin skriver faktisk aldrig direkte, at Jesus fik Satans natur i sin ånd (jvf. det nævnte interview i 'Hvetekornet') -dette står ellers helt centralt for Kenyon (note 45). Men han skriver, at åndelig død betyder at have Satans natur og at "Jesus smakte døden -den åndelige død- for ethvert menneske" (note 123). Interviewet i 'Hvetekornet' vidner således endnu en gang for os enten om manglende evne til at tænke stringent eller om manglende ærlighed...! I øvrigt skriver Hagin, som allerede citeret: "En fysisk død ville ikke fjerne våre synder. Han smakte døden for alle mennesker - en åndelig død" (note 124).¹³¹ Da bogstaverne JDS jo betyder 'Jesus died spiritually', og da Hagin lærer, at Jesus først døde åndeligt, så er det ubestrideligt, at Hagin flere steder i sine bøger tilslutter sig JDS-læren, omend han som i andre spørgsmål ikke altid formulerer sig med den ønskede konsekvens. Fred Nilsson konkluderer derfor: "Tron att Jesu död på ett kors av trä skulle vara den händelse som gav frälsning åt alla andar och själar passar dåligt in hos dem som förankrar all verklig verklighet i en andlig sfär bortom fysiken. För Hagin blir det logiskt nödvändigt att placera försoningens viktigaste skeenden i ett andligt rum bortom träkors och kroppar."¹³²

Desuden skal det nævnes, at Ulf Ekman aldrig selv har skrevet noget om JDS-læren, men også at Livets Ord Bibelcenter i 1984-85 anvendte 3 bøger af Kenyon i undervisningen, nemlig: "Two kinds of Righteousness", "Identification" og "The Blood Covenant", der klart lærer JDS.¹³³ I 1990-91 er Kenyon tilsyneladende forsvundet helt ud af undervisningen.¹³⁴ Men direkte adspurgt om sit forhold til JDS-læren nøjedes Ekman med at svare, "at den kun havde en perifer stilling i forhold til helhedsforkyndelsen".¹³⁵ Ekman ønsker åbenbart ikke direkte at afvise denne lære. Endnu en gang kan vi derfor konstatere en væsentlig grad af overensstemmelse mellem Kenyon, Hagin og Ekman!

Kristologi.

Tanken om, at Jesus i forsoningens øjeblik, skulle have aflagt sin guddommelige natur, burde vel føre til overvejelser om kristologien. Men med det kendskab, vi efterhånden har fået til

¹³⁰Christensen p.132.

¹³¹Se hertil endvidere Hagin: "Redeemed from.." p.28: "He didn't have the spiritual nature of death -the devil- in Him," men "He took upon Himself our sin nature, the nature of spiritual death."

¹³²Nilsson p.234.

¹³³Bogliste for Livets Ord 1984-85. Jvf. McConnell p.118-22.

¹³⁴Bogliste for Livets Ord 1990-91.

¹³⁵Samtale på Livets Ord d.30/8-90. Jvf. Christensen p.16.

Hagin, kan det næppe komme som en overraskelse, at han aldrig er nået til at diskutere dette lærepunkt. Alligevel er det ikke vanskeligt hos Hagin at konstatere en markeret kenoselære. Som Sannes resumerer dette punkt hos Hagin: "Jesus la til side sin guddommsmagt under jordelivet: Han gjorde ikke sine mektige gjerninger som Guds Sønn, men ved at han ble salvet av Den Hellige Ånd. Anliggendet er tydelig å gjøre plass for at mennesker skal kunne gjøre de samme gjerninger som Jesus gjorde."¹³⁶ Desuden fører en konsekvent gennemtænkning af JDS-læren vel til en slags monarkianisme og en nærliggende tanke er det, at vi her (via Emerson og Kenyon) oplever Unitarkirken øve indflydelse på Hagin's og Ekman's kristologi!

Som allerede beskrevet, består frelsen i adgangen og ligefrem retten til **helbredelse, velstand og fremgang** på ethvert område. Denne 'Full-gospel'-soteriologi må siges at være det bærende element i al fremgangsteologisk forkyndelse, et element der med monoman konsistens betinger store dele af den øvrige teologi. Lover man ikke helbredelse, velstand og fremgang i en hvilken som helst situation og vel at mærke nu i dette liv, så har man ikke taget imod 'hele evangeliet'. Som amerikaneren T.L.Osborn formulerer det: "Når du tager imod Jesus Kristus, bliver du koblet på en ny energikilde. Du kan ganske enkelt ikke overvindes, og du er ikke længere alene. Du må lære den kraft at kende, der er i hans nærvær. Gå til toppen med Gud! Du kan ikke tabe, for Gud er din partner! Du kan få overflod i stedet for at leve uden. Du kan få helbredelse i stedet for at være syg. Du kan få fred i stedet for at leve under pres. Du kan få fremgang i stedet for at leve i fattigdom. Du kan blive en vinder i stedet for at være en taber."¹³⁷

Men taler Bibelen da ikke ofte om, at selv de troende vil komme ud for lidelse, nød og elendighed, uden at kunne forvente udfrielse på denne side død og grav? Er det eksempelvis ikke det Paulus nævner for sin egen del i 2.Kor.12,1-10?

På den slags spørgsmål leverer fremgangsteologerne et meget bevidst og rungende nej! Ganske vist kan en kristen komme ud for forfølgelse for sin tros skyld,¹³⁸ men det er også den eneste slags lidelse, fremgangsteologerne synes at ville acceptere. Om 2.Kor.12 og 'tornen i kødet' skriver pastor i Københavns Bibeltrænings Center Jens Garnfeldt: "Guds nåde er Guds kraft... Nåden er Guds villighed til at sætte sin kraft til din disposition og rådighed... Så Guds nåde i Paulus er nok til, at han kan komme ud af denne situation."¹³⁹ Paulus skal altså klare sit problem ved at gøre brug af Guds kraft. Han har jo fået ret til i Jesu navn at byde over omstændighederne, og det er åbenbart det, Gud minder ham om.

Trods den manglende teologiske stringens, som vi flere steder har kunnet konstatere, må vi sige, at der er tale om en klar sammenhæng og også en vis konsekvens i Hagins teologi. Den

¹³⁶Sannes p.167.

¹³⁷Her citeret fra Bergem p.16.

¹³⁸Livets Ord nyhetsbrev maj 1990 p.3.

¹³⁹KBC-Nyt februar 1992 p.3. (Ekman har formuleret sig på samme måde, jvf. Dahlgren p.78.)

dualistiske antropologi, Guds natur i det genfødte menneskes ånd og frelsen forstået som autoritet og herskermagt i denne verden rummer stor logisk kohærens. Tilbage står så nu at vurdere denne teologi på evangelisk-kristen baggrund.

Sammenfatning og diskussion.

Først kan vi konstatere, som allerede flere gange beskrevet, at der er tale om en væsentlig grad af overensstemmelse mellem: 1) New Thought-bevægelserne og E.W.Kenyon, 2) E.W.Kenyon og K.Hagin og 3) K.Hagin og Ulf Ekman. Vi har desuden set, at Ekman og Livets Ord i hvert fald tidligere har gjort brug af Kenyon's bøger. Alligevel må vi sige, at der er forskel på, hvor konsekvent og profileret Hagin, Ekman m.fl. gør brug af Kenyon og dennes forløbere. I en række lærespørgsmål har vi desuden påvist, at en stringent anvendelse af de teologiske ansatser, vi finder hos Hagin og til dels Ekman, ville føre til konklusioner på linje med dem, vi finder hos Kenyon og hos de regulære New Thought-tænkere. Men da Hagin og Ekman ikke altid synes villige til at drage disse konklusioner, befinder vi os i det dilemma, at vi enten må tillægge dem synspunkter, som de selv benægter, eller anklage dem for manglende teologisk og terminologisk stringens. Tendensen i den i opgaven anvendte sekundærlitteratur er, at man tager de logiske konsekvenser af fremgangsteologernes udtalelser og følgelig tegner et læremæssigt billede, som fremgangsteologerne ikke selv kan genkende. Det er selvfølgelig uheldigt, men ikke desto mindre en nærliggende fremgangsmåde, når nu Hagin, Ekman m.fl. åbenbart ikke er villige eller i stand til selv at tænke konsekvent. Dog burde det fremgå klarere af sekundærlitteraturen, at vi står over for den beskrevne inkonsistens.

Om man vælger den ene eller den anden af de to nævnte konklusioner, er en smagssag. Under alle omstændigheder forbliver den klare åndshistoriske forbindelse ubestridelig. Ligeså ubestrideligt er det, at mange af de ledende fremgangsteologer undlader at drage de logiske konsekvenser af deres egen forkyndelse.

Men drager de dem ikke selv, så gør til gengæld mange af deres elever eller menighedsmedlemmer, og det med alvorlige følger. Som nævnt har den genfødte del i Guds natur og kan derfor gøre de samme ting, som Gud gør. I overensstemmelse med 'loven om bekendelse' skal man bare i Jesu navn udtale det, man har brug for, så får man det. Bøn til Gud er i den forbindelse ikke det afgørende og kan faktisk være skadelig, idet den blotte omtale af sygdom og nød skaber, hvad den nævner. Desuden har Jesus jo ikke længere magt og autoritet til at komme os til hjælp (note 91). Torbjörn Swartling, der er tidligere elev på Livets Ord, skriver: "Därför kan det bli så att vi undviker att berätta för någon annan om vi har det svårt på något sätt. Det är dock inte alltid det dras så här långt, utan många säger att inför Gud och inför de allra närmaste vännerna bör man lätta sitt hjärta och berätta om man har det jobbigt på något vis, och man gör på så sätt ett undantag i lagen."¹⁴⁰ Men i grunden rummer 'loven om bekendelse' jo ikke mulighed for denne undtagelse. Som Sven Reichmann, der tidligere var en af bevægelsens ledere i Sverige, skriver, så kan

¹⁴⁰T.Swartling p.20.

folk blive "allvarligt psykiskt sjuka om de tar läran på blodigt allvar. Det gör inte alla. Många avnjuter mötesatmosfären utan att lägga så stor vikt vid läran. De kan bli uppiggade och må bra. Men det borde inte vara så att man måste ta förkunnelsen med en stor nypa salt för att kunna överleva."¹⁴¹ Nej, sådan burde det ikke være, men mange klarer sig givetvis psykisk ved ikke at tage teologien alt for alvorlig. Til gengæld er der nogle, der tager den alvorlig -og kommer galt af sted.

Psykiske konsekvenser.

Per og Gudrun Swartling, hhv. overlæge og fysioterapeut i Uppsala, og i øvrigt forældre til den førnævnte Torbjörn Swartling, har interviewet 43 tidligere elever ved Livets Ord (af hvilke 80% var under 25 år) og konstateret svære skizofrenilignende symptomer hos 20 (47%) af dem. Undersøgelsesresultaterne er blevet offentliggjort i 'Läkartidningen' nr.24, 1991.

Foruden de nævnte 43, havde forfatterne kontakt med 21, der ikke ønskede eller pga. kraftig psykisk ubalance ikke magtede at deltage. Desuden nævnes 16 bekræftede selvmord blandt tidligere elever på Livets Ord.

Undersøgelsens øvrige resultater kan resumeres som følger: 27 personer (63%) havde efter opholdet på skolen kontakt med psykiater, heraf 11 (26%) via indlæggelse på psykiatriske afdelinger. Før skoleopholdet havde kun 6 (14%) af disse psykiatrisk kontakt og heraf 4 kortvarigt i forb. med akut krise. Efter opholdet modtog 28 (65%) psykofarmaka og 10 (23%) tog neuroleptika. 24 ud af 43 (56%) blev sygemeldt og 5 (12%) var det fortsat 12 mdr. senere. Alligevel beskrives prognosen for rehabilitering på lang sigt som god, hvorfor de psykoselignende symptomer ikke bør føre til, at de undersøgte diagnosticeres som skizofrene.

De konstaterede symptomer er væsentligst: Angst (særligt panikangst) 40 (93%), frygt for at miste forstanden 33 (77%), følelse af identitetstab 26 (60%), svært ved at håndtere følelser 39 (91%), skyldfølelse 40 (93%), få sociale kontakter 31 (72%), psykosomatiske lidelser 27 (63%), suicidalhandlinger 10 (23%), egentlige psykoselignende symptomer 20 (47%).¹⁴²

Angst og skyldfølelse hænger givetvis sammen med den måde, hvorpå Ulf Ekman omtaler sine kritikere. I en båndet undervisning har han således sagt, "at han personligt kender til kristne ledere, der er faldet døde om efter at have kritiseret trosforkyndelsen."¹⁴³

Det lader heller ikke til, at Ulf Ekman og den øvrige lærerstab på Livets Ord (7 fastansatte personer foruden Ekman¹⁴⁴) gør noget særligt for de tilbageværende elevers psykiske velbefindende. Torbjörn Swartling skriver om lederne på Livets Ord, at de "ignorerer at människor tar skada och pratar i stället om att de flesta mår bättre. Det är kanske den viktigaste anledningen till att jag valt att hoppa av."¹⁴⁵ Eleverne på skolen opfatter

¹⁴¹Reichmann p.23.

¹⁴²Swartling p.2212.

¹⁴³Christensen p.138 og T.Swartling p.47.

¹⁴⁴Præsentationsfolder for 1990-91 p.6f.

¹⁴⁵T.Swartling p.39.

utvivlsomt situationen sådan, at Gud har sanktioneret Ekman's arbejde med materielle velsignelser. Hvordan skal en halvfattig og forvirret elev, der ofte oplever Gud som distant og Satan (i form af sygdom, tvivl og nedtrykthed) som langt mere præsente, så kunne driste sig til kritiske undersøgelser? Desuden er spørgsmål til undervisningen på skolen slet ikke tilladt, hverken i eller efter timen. Men efter hvert undervisningsforløb (en længere periode) er der plads til spørgsmål, hvilket må siges at vanskeliggøre situationen for spørgerne. Alt for spørgende kan man dårligt heller tillade sig at være, fordi kritisk indstilling skyldes en ond kritik-ånd fra djævelen, som man ikke bør give råderum i sit sind.¹⁴⁶ Tilværelsen opleves i det hele taget som fyldt med onde ånder, som den kristne selv på egen hånd må tage kampen op med. Gud har, som i deismen, trukket sig tilbage, hvorfor den troende nu er ladet alene med en hær af ånder. "Om vi inte lyckas bli av med sjukdomar och annat elände så är det vårt eget fel, för det är inte Guds fel och djävulen kan vi inte heller skylla på för han har redan blivit besegrad."¹⁴⁷ En anden ex-elev fra Livets Ord formulerer sig sådan: "Jag hade aldrig tidigare i hela mitt liv hört så mycket om djävulen och demonerna som under min tid på Livets Ords bibelskola...Jag tror att det var mer tal om djävulen än om Gud."¹⁴⁸ Det generelle indtryk, som Per og Gudrun Swartling sad tilbage med efter de mange interviews, var, at den menneskelige psyke kan holde til at tage den beskrevne virkelighedsopfattelse alvorlig i ca. 2 år. Derefter må man enten slække på den teologiske konsistens eller på den psykiske helse.¹⁴⁹

Konklusion: Kristen kirke eller ikke-kristen religion?

Som allerede flere gange beskrevet er det almindeligt at undlade den stringente gennemtænkning af teologien, når en sådan synes at ville føre for vidt. Alligevel må det være legitimt i en kritisk analyse at tage fremgangsteologerne på ordet og drage de logisk nødvendige konsekvenser af deres udsagn, blot man også gør opmærksom på, at fremgangsteologerne ikke selv ønsker at drage alle disse konsekvenser. En sådan fremgangsmåde fører til den konklusion, at både antropologien og soteriologien hos Hagin og Ekman er i strid med evangelisk-kristne positioner. Uoverensstemmelserne er så markante, at vi tvinges til at placere fremgangsteologien i den yderste periferi af, hvis ikke helt udenfor, det, der med nogen som helst bibelsk og historisk ret kan kaldes kristendom.

Antropologien udtrykker en grundlæggende dualistisk virkelighedsopfattelse, der ikke lader gnosticismen meget efter. Ganske vist opfattes skaberværket ikke uden videre som ondt. Ligesom Skaberen i følge fremgangsteologerne ikke er en anden gud (Demiurg), end den gammeltestamentlige. Men skabelsesteologien fører alligevel en ret kummerlig tilværelse. Alle ikke-kristne har Satans natur i deres ånd. Sygdom, ulykker, dårligt vejr osv.

¹⁴⁶Iflg. samtale med tidligere elev på Livets Ord Julia Vagvölgyid.27/8-90. Jvf. Christensen p.9 og 105.

¹⁴⁷T.Swartling p.22.

¹⁴⁸Her citeret fra Christensen p.31.

¹⁴⁹Samtale med Gudrun Swartling d. 30/8-90.

udtrykker åndsindflydelse, som man kan tage autoritet over og forklares følgelig ikke som resultat af naturlige processer. Mangler man penge, er svaret ikke, at man skal arbejde hårdt, men derimod, at man i Jesu navn skal byde over de økonomiske omstændigheder (note 89). Åbenbaringskundskaben, som forudsætning for den korrekte bibeltolkning,¹⁵⁰ minder om den gnostiske fremhævelse af en frelsende gnosis.¹⁵¹ Påstanden om, at kun menneskets ånd udtrykker det egentlige og konstitutive ved mennesket, leder også tankerne i retning af en gennemført dualistisk eller gnostisk virkelighedskonception!

Men til den fremgangsteologiske antropologi hører jo også den trichotomi, som Ekman synes at ville tilslutte sig (note 71 og 72) og som sonderer ikke bare mellem legeme og sjæl, men mellem legeme, sjæl og ånd. Hertil skal så indvendes, at den beskrevne opsplitning af mennesket er typisk for en antik, græsk tankegang, men ikke for den jødisk/kristne, som vi møder i såvel GT som NT.¹⁵² Både 'ånd' og 'sjæl' betegner i Bibelen "mennesket i dets higen og tragten". 'Sind' og 'hjerte' betegner ligeledes "mennesket i en bestemt villen, en bestemt higen og tragten".¹⁵³ Når Bibelen altså bruger flere forskellige ord om mennesket, er hensigten ikke den at spille 'forskellige sider' ud mod hinanden, men blot den at betragte hele mennesket i forskellige forhold! Hele mennesket kan derfor kaldes 'kød' (Sl.63,2 og 1.Pet.1,24) som udtryk for, at det er forgængeligt, eller 'kødeligt' (Rom.7,14) som udtryk for, at det er syndigt. 'Kød/kødelig' og 'ånd/åndelig' skal derfor, som tilfældet er med de fleste af Bibelens antropologiske termer, forstås i relationelle kategorier, altså som udtryk for hele mennesket set i forskellige forhold!¹⁵⁴ Når Bibelen både bruger begrebet 'ånd' og begrebet 'sjæl' om mennesket, skyldes det ikke, at menneskets indre liv opfattes som bestående af to til naturen divergerende dele, men blot at mennesket i sit indre formår at relatere til såvel Gud som mennesker. Desuden bruges begreberne ofte sådan, at de overlapper hinanden, eller sådan, at et af begreberne (f.eks. 'sjæl', jvf. 1.Sam.18,1) angiver hele mennesket.¹⁵⁵ Hvad enten man opfatter den fremgangsteologiske antropologi som monistisk eller trichotomisk, savner den støtte i Bibelen!

At JDS-læren implicerer kristologiske deviationer, er allerede godtgjort. Men også i forsoningsforståelsen indebærer JDS nye forestillinger, der er Bibelen fremmede. NT refererer gang på gang til Jesu stedfortrædende død, men aldrig sådan, at man kommer til at tænke på noget som helst andet end Hans fysiske lidelse og død. Tværtimod får vi at vide, at "Kristus har lidt i kødet" (1.Pet.4,1) og at Han "ved sit kød afskaffede loven og dræbte fjendskabet" (Ef.2,15f). Der er ikke tale om en åndelig forsoningsdød, før Jesus dør fysisk. Der er i forsoningen heller ikke tale om, at Jesus må betale noget som helst til en djævel,

¹⁵⁰Jvf. Lindholm og Brosché p.28.

¹⁵¹Christensen p.62.

¹⁵²Prenter p.284-286 og Bergem p.45f.

¹⁵³Prenter p.285f.

¹⁵⁴Jvf. Christensen p.99.

¹⁵⁵Bergem p.50-56.

der har 'legal ret til menneskene' (note 47). Tværtimod betragtes "Jesu Kristi korsdød som soning for verdens synd",¹⁵⁶ vel at mærke en synd, der primært er begået mod Gud og følgelig også har antændt Hans vrede. Det er således Gud og mennesket, der ved Jesu død bliver forligt eller forsonet med hinanden. Djævelens vrede eller magt spiller i den forbindelse en sekundær rolle. Korrekt er det dog, at vi i Bibelen får Kristi død beskrevet som en overvindelse af gudfjendtlige magter, der ellers søger at fastholde den menneskelige samvittighed i vantro, synd og anfægtelsens domserfaring.¹⁵⁷ Men denne tale om 'gudfjendtlige magter' har intet at gøre med fremgangsteologernes opfattelse af Satans legale rettigheder. I behandlingen af forsoningen kunne det nok være betimeligt at bruge plads på en diskussion af de tre væsentligste forsoningstyper: Objektiv, klassisk og subjektiv, men det ligger udenfor opgavens rammer. Kun skal det nævnes, at ingen af disse åbner mulighed for den beskrevne JDS-lære.¹⁵⁸

Som forbindelsesled mellem antropologi og soteriologi i fremgangsteologien finder vi 'loven om bekendelse'. Da mennesket kun (eller primært?) er ånd og da den genfødte tillige har Guds natur i sin ånd, kan den troende udtale, hvad som helst han måtte mangle og derefter opleve, at hans 'bekendelse' skaber, hvad den nævner. Til gengæld vil en 'negativ bekendelse' virke på samme måde. Denne tankegang tilfører bønnsforståelsen et magisk element. Ja, vi kan med god ret her tale om en stærk okkult indflydelse i fremgangsteologien.

Okkultisme er "intentional practices, techniques, or procedures which (a) draw upon hidden and concealed forces in nature or the cosmos that cannot be measured or recognized by the instruments of modern science, and (b) which have as their desired or intended consequences empirical results, such as obtaining knowledge of the empirical course of events or altering them from what they would have been without this intervention."¹⁵⁹ Der er altså i okkultismen tale om, at mennesket søger at manipulere med skjulte og overnaturlige kræfter for at opnå resultater i den fysiske verden. Dette tænkes gennemført ved hjælp af metoder eller teknikker, som mennesket selv forfølger over. Der er i okkultismen ikke tale om at henvende sig til en gud, der så svarer på bønnen ved at ændre tingenes gang. Den esoteriske kundskab (gnosis), der giver den okkulte videnskabsmand mulighed for at anvende de rette teknikker eller formularer, hvorved han får adgang til at manipulere med naturen, svarer i fremgangsteologien til 'loven om bekendelse' og talen om den genfødtes autoritet i Jesu navn. Den rette fremgangsteologiske gnosis opnås jo ofte kun ved åbenbaringskundskab, der i sagens natur ikke er umiddelbart tilgængelig for alle. Og som Faivre videre skriver: "Esoteric knowledge is to occult practices as the corpus of theoretical physics is to engineering applications."¹⁶⁰

¹⁵⁶Valen-Sendstad p.251-255.

¹⁵⁷Prenter p.416f.

¹⁵⁸Jvf. til de to førstnævnte forsoningstyper Valen-Sendstad p.249-259 og Prenter p.416-426.

¹⁵⁹Faivre p.36.

¹⁶⁰ibid.

Selv om man kan kalde dele af fremgangsteologien okkult eller magisk, er det ikke begreber, der må stå alene i vurderingen. Lange passager i Hagin's bøger minder til forveksling om traditionel pentecostal teologi. Mødeformen har i lange perioder samme præg, dog er der indlagt lovsangsafdelinger, der nok er længere og mere ekstatisk-suggerende, end man møder det i pentecostale sammenhænge. Desuden kan man opleve perioder med 'krigstunger' eller 'barnsnödsbön'. 'Krigstunger' er en meget militant form for tungetale, hvor man mener at træde ind i den åndelige verden og med høje råb kæmpe mod Satan og hans onde ånder.¹⁶¹ 'Barnsnödsbön' er et yderligere element i denne 'åndelige krigsførelse'. Ulf Ekman beskriver den som følger: "Det är när den heliga Ande lägger på människan något så att vi upplever det som fysisk smärta. Som när en kvinna föder barn. När Herren leder oss in i detta tycker vi att vi inte är kloka...Vi rullar runt på golvet, skrikar i ångest och vrålar som en stucken gris. Detta är en oerhört stark förbön, och djävulen avskyr det. Han skriker åt oss att vi inte är kloka och att vi är fanatiker."¹⁶² De nævnte elementer i gudstjeneste og mødeform må siges at være unike for fremgangsteologien. I hvert fald er der her tale om en grad af ekstase, man næppe vil finde andre steder. Derfor må svaret på det sidst i indledningsafsnittet formulerede spørgsmål være, at vi med fremgangsteologien står over for en ny denomination, der grundet den nære forbindelse med New Thought-bevægelserne i USA befinder sig i kristenhedens yderste periferi. Dette skal dog tages med det forbehold, at der er stor forskel på, hvor stringent den enkelte fremgangsteolog tænker. De mest stringente kan man med god ret benævne som tilhængere af en fra kristendom afvigende religion.¹⁶³

¹⁶¹Se hertil Reichmann p.90f.

¹⁶²Dahlgren p.60f.

¹⁶³Jvf. Christensen p.39.

Litteraturliste.

Kilder:	sidetal
Bogliste for Livets Ord Bibelcenter 1984-85.	1
Bogliste for Livets Ord Bibelcenter 1990-91.	1
Grundlæggende tros- og lærosatser i församlingen Livets Ord.	2
Kenneth Hagin Ministries: Statement of faith.	1
Præsentationsfolder for Livets Ord 1990-91. p.6-12.	7
Ekman, Ulf Född till framgang! Livets Ords Förlag Uppsala 1988, p.5-36.	32
Ekman, Ulf Gud vill hela alla! Livets Ords Förlag Uppsala 1988, p.3-19.	17
Ekman, Ulf Offensiv Tro, i: Livets Ord nyhetsbrev maj 1990, p.2-3; 14.	3
Ekman, Ulf Tro som bär mycket frukt, i: Livets Ord nyhetsbrev nov. 1990, p.2-3; 15.	3
Garnfeldt, Jens Guds Nåde -er Guds Kraft, i: KBC-nyt febr. 1992, p.3.	1
Hagin, Kenneth Det blir slik du sier! Livets Ord Forlag Hvittingfoss, Norge 1985, p.5-30.	26
Hagin, Kenneth Don't blame God! Faith Library Publ. Tulsa, Oklahoma 1979, p.2-32.	31
Hagin, Kenneth En Bedre Pakt. Agape Forlag Hvittingfoss, Norge 1984, p.2-30.	29
Hagin, Kenneth Hemmeligheden ved Bøn, Autoritet, Kraft. Pionerforlaget Herning 1976, p.10-22; 51-69.	32
Hagin, Kenneth How you can be led by the Spirit of God. Faith Library Publ. Tulsa, Oklahoma 1986, p.9-140.	132
Hagin, Kenneth Navnet Jesus. Logos Forlag Kvinesdal, Norge uden år, p.7-49.	43
Hagin, Kenneth Redeemed from Poverty, Sickness and Death. Faith Libr. Publ. Tulsa, Oklahoma 1986, p.1-30.	30
Hagin, Kenneth The human spirit. Faith Library Publ. Tulsa, Oklahoma 1986, 1-29.	29
Kaseman, Jim Troshjælpen -hvordan du gør din forsoning til en virkelighed. KBC København uden år, p.1-3.	3
Kenyon, E.W. Identifikation. Livets Ords Förlag Uppsala uden år, p.1-19.	19
Synan, Vinson The faith of Kenneth Hagin, i: Charisma and Christian Life june 1990, p.63-70.	6
i alt kilder	448

Sekundærlitteratur:

Bergem, Anders Himmelen på forskud? -oppgør med fremgangs- teologien. Credo Forlag København 1988, p.11-122.	113
Christensen, M.B. ed. Tro på succes? Dialogcentrets Forlag Århus 1991, p.7-41; 61-65; 122-145.	64
Dahlgren, Curt ed. Framgångsteologi i Sverige -Lundarap- porten om den nya trosrörelsen. EFS-förlaget Stockholm 1985, p.14-19; 47-86.	46
Djurfeldt, O. Korsets kraft förnekas, i: Dagen 6/12 1984, p.4.	1
Djurfeldt, O. Sanning eller Villfarelse? Jesus "dog andligen" på korset, i: Dagen 17/11 1984, p.10-11.	2
Faivre, Antoine Occultism, i: The Encyclopedia of Religion vol.xl ed. Mircea Eliade. MacMillan Publ. House New York 1987, p.36-40.	5
Johannessen, G.H. Vekkelse eller Villfarelse? Lunde Forlag Oslo, Norge 1991, p.25-47.	23
Lindholm, Hans og Brosché, Fredrik Varför är Trosförkun- nelsen farlig? EFS-förlaget Uppsala 1986, p.23-31; 56-61.	15
Martin, Walter R. The Kingdom of the Cults. Bethany House Publ. Minnesota 1982, p.144-146.	3
McConnell, Dan R. A Different Gospel. Hendrickson Publ. Massachusetts 1988, p.3-56; 103-147.	99
Nilsson, Fred Parakyrkligt -om business och bön i Sverige. Verbum Stockholm 1988, p.212-245.	34
Prenter, Regin Skabelse og Genløsning. Gads Forlag København 1975, p.284-286; 409-426.	21
Reichmann, Sven Allt är inte Gud som glimmar. Interskrift Stockholm 1990, p.88-108.	21
Sannes, K.O. Kenneth E. Hagin's lære -et framgangsteologisk helhetssyn, i: Tidsskrift for Teologi og Kirke nr.3 Universitetsforlaget Oslo 1990, p.161-175.	15
Swartling, Per og Gudrun Vanligt med Psykiska besvär hos fd medlemmar av Livets Ord, i: Läkartidningen vol.88 nr.24 1991, p.2211-2214.	3
Swartling, Torbjörn Trosrörelsen -en personlig erfarenhet. RI-rapport nr.2 Uppsala 1988, p.18-38; 47-63.	38
Valen-Sendstad, A. Kristen Dogmatik. Luther Forlag Oslo 1979, p.229-242; 249-259.	25
i alt sekundærlitteratur	528
i alt litteratur	976

Peter Olsen.